

Az egészségügy emberi erőforrásai

Felmérés az orvosok migrációs szándékairól és azok motivációs erőteréről, a fizetési elvárásokról és a pályaválasztás faktorairól

2008. szeptember - november – Gyorsjelentés az elsőévesek körében felvett adatokból

Dr. Szócska Miklós. Dr. Eke Edit, Girasek Edmond

A Semmelweis Egyetem Egészségügyi Menedzserképző Központja a Magyar Rezidens Szövetséggel közösen 2004-ben indított el egy kutatást azzal a céllal, hogy felmérje az egészségügyben dolgozó különböző szakképzett csoportok véleményét és helyzetét; többek közt migrációs szándékait pályaválasztást befolyásoló tényezőket, legújabbán pedig a munkavállalási szándékokat is és ezek motivációs mintázatát. Célunk, hogy az adatok feldolgozásával segítse egy fenntartható emberi erőforrás stratégia kialakítását az ágazatban. A kutatásban több szakmai szervezettel is együttműködünk, többek között az Egészségügyi Engedélyezési és Közigazgatási Hivatallal, a Magyar Orvosi Kamarával, a Magyar Orvostanhallgatók Egyesületével is, továbbá köszönjük a Debreceni Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Semmelweis Egyetem, és a Szegedi Tudományegyetem kutatás lebonyolításában nyújtott segítségét. Jelen kutatást az Oktatásért Közalapítvány 16/tkOKA II. számú pályázati támogatásával valósítottuk meg.

Kutatásunkat 2008-ban is folytattuk. Jelen gyorsjelentésben a legfrissebb eredményeket mutatjuk be. Legutóbbi felmérésünkben mind a négy orvostudományi egyetem (Debreceni Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem) **elsőéves** hallgatóit kerestük meg kérdőívünkkel, amelyben hazai és esetleges külföldi munkavállalási szándékukról, fizetési elvárásaikról és az orvosi pályaválasztásról, illetve ezek motivációs hátteréről kérdeztük őket. A kérdőívet **2008. szeptember-novemberben** összesen 771 elsőéves hallgató töltötte ki, közülük 593 általános orvos, 147 fogorvos szakos hallgató. A kérdőív kitöltőinek egyetemek és szakok szerinti megoszlását mutatja az 1. tábla.

1. tábla*

	Debreceni Tudományegyetem	Pécsi Tudományegyetem	Semmelweis Egyetem	Szegedi Tudományegyetem	Összesen
általános orvos	146	106	171	153	576
fogorvos	2	12	100	27	141
	148	118	271	180	717

* 17 ÁOK és 7 FOK hallgató nem válaszolt, arra a kérdésre, hogy mely egyetemre járnak.

A kutatás egyik központi kérdése a külföldi munkavállalási szándék, amelyet jelen gyorsjelentésünkben részletesen bemutatunk. Azok aránya, akik a diploma megszerzése után külföldi munkavállalást terveznek, az **általános orvos szakosok (ÁOK) és a fogorvos szakosok egyaránt (FOK) között egyaránt 67%**. Természetesen az egyes egyetemek hallgatói között is találunk látható különbséget, ez azonban csak az általános orvostanhallgatóknál ragadható meg, mivel vidéki fogorvostanhallgatók igen kis számban szerepelnek a felmérésében. Legkevésbé (59,6%) a debreceni hallgatók, míg leginkább a budapesti hallgatók (71,2%) terveznek külföldi munkavállalást. A pécsi és a szegedi hallgatók egyaránt 70%-os arányban válaszolták, hogy terveznek külföldi munkavállalást a diploma megszerzése után.

Ezek a számok természetesen nem jelentik azt, hogy a hallgatók az egyetem elvégzése után valóban ilyen nagy számban hagynák el a magyar egészségügyet. A magas szándék-arány

azonban önmagában is figyelmeztető (kór)jel, aminek hátterét elemezni, értékelni és befolyásolni kell. Kérdés, hogy milyen aktivitás áll ténylegesen a szándék mögött? A külföldi munkavállalást tervező **elsőéves általános orvostanhallgatók** több, mint egynegyede határozottan készül a külföldi munkavállalásra, illetve ezen felül kifejezetten ezért szeretne orvosi diplomát szerezni 3%, ez a két csoport összes megkérdezett ÁOK hallgató 17%-át jelenti. A megfelelő számok az **elsőéves fogorvostanhallgatók** körében 23,2% határozottan készül vagy kifejezetten ezért szerez diplomát (ez utóbbi választ, mindössze két fogorvostanhallgató választotta) és erre, ez az összes megkérdezett fogorvostanhallgató 15,6%-át jelenti.

A külföldi munkavállalási szándékhoz szorosan hozzátartozik ennek motivációs mintázata, természetesen ezt is megkérdeztük a kérdőívünkben. A külföldi munkavállalást tervező általános orvostanhallgatók legfőbb motivációi sorrendben: szakmai lehetőségek, munkakörülmények, fizetés, életminőség és a magyar egészségügyi kilátásai. A legfontosabb motivációs tényezők megegyeznek a fogorvostanhallgatóknál is, annyi különbséggel, hogy náluk a fizetés és az életminőség szerepel az első helyeken.

Különösen érdekes információ a „mikor” kérdése, vagyis mikorra tervezik a hallgatók a külföldi munkavállalást. A külföldi munkavállalást tervező általános és fogorvostanhallgatóknak egyaránt egynegyede, a diploma megszerzése után azonnal útnak indulna; az orvostanhallgatók további közel 30%-a még a szakvizsga megszerzése előtt tervezi ezt a lépést. Utóbbi arány a fogorvostanhallgatók esetében 10%. A hallgatók maradék hányada a szakvizsga megszerzése után azonnal, vagy a szakvizsga megszerzése után későbbre tervezi a külföldi munkavállalást.

Ugyancsak kritikus információ az időtartam kérdése. A külföldi munkavállalást tervező orvostanhallgatók több mint 28%-ának nincs erről konkrét elképzelése, a fogorvostanhallgatóknál 25% ez az arány. Akiknek van elképzelése: a legtöbben (30,4% és 25%) 2-5 év időtartamra mennének külföldre.

Természetesen hangsúlyozni kell: szándék adatokról beszélünk. Ezek megvalósulását sok minden befolyásolja és befolyásolhatja. Figyelembe kell venni: egyrészt az elsőéves hallgatók még igen messze vannak a munkaerőpiactól, másrészt viszont ezért is tekinthető figyelmeztető (kór)jelnek, hogy körükben is ilyen adatok mérhetőek. A megkérdezett hallgató munkaerőpiactól való távolság még lehetővé teszi a stratégiai beavatkozást annak érdekében, hogy a magyar egészségügyben vállaljanak munkát. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy az európai uniós csatlakozás, és ezzel a szabad és bárki számára elérhető európai munkaerő-piac e korosztály életében valósult meg, illetve ők azok, akik közül már igen sokan már jó szinten beszélnek idegen nyelvet, a diploma megszerzéséhez ugyanis szükséges ez a tudás. Ezért sokkal könnyedebben mozognak a nemzetközi, európai közegben.

A legfőbb célszágokról is gyűjtöttünk információt, amely több-kevésbé azonos a két csoport (ÁOK, FOK) esetében: Nagy-Britannia, Németország, Amerikai Egyesült Államok, Ausztria és a skandináv államok a sorrend.

Természetesen megkérdeztük a motivációikról azokat a hallgatókat is, akik nem terveznek külföldi munkavállalást. Ők a következő faktorokat jelölték meg, mint fontos itthon tartó tényezők: család, barátok közelsége, anyanyelvi közegben szeretne dolgozni, családi szempontok, tudásával Magyarországot akarja szolgálni. Továbbá mindkét, kutatás által érintett szakon hallgatók diákok esetében fontos tényező, hogy felelősséget érez a magyarországi betegekért és a magyar egészségügyért.

Az állapítható meg, hogy a külföldi munkavállalásban nem gondolkodóknál elsősorban nem az azzal járó nehézségek és esetleges személyes kudarclehetőségek képezik a fő visszatartó erőket, hanem az érzelmi tényezők; míg azoknál, akik útnak indulnának más országba, a szakmai, anyagi és életminőségbeli faktorok a meghatározók.

A kérdőíves felmérés egy másik fontos kérdéskörét az anyagi elvárások képezik. A hallgatók szerint jelenleg egy kezdő orvos nettó fizetése átlagosan valamivel több, mint 112 ezer forint (fogorvostanhallgatók szerint 119 ezer). Ezek a számok a realitás közelében vannak, kissé felfelé becsülve azokat. Megkérdeztük, hogy mennyi lenne az a nettó fizetés, amely mellett nem lenne szükségük fizetés kiegészítésre (másodállás, hálapénz stb.) és nem gondolkodnának külföldi munkavállaláson, válaszként pedig a következő összegeket kaptunk - havi nettó összegek meghatározását kértük, az átlagértékeket mutatjuk be. Az általános orvostanhallgatók és a fogorvostanhallgatók a rezidensek számára átlagosan 198800 forint havi nettó fizetést tartanának méltányosnak. Szakorvosjelöltek esetében mindkét csoport 273000 forintos összeget írt be, míg frissen vizsgázott szakorvosok esetében az ÁOK hallgatók átlagosan 379900, míg a FOK hallgatók 385800 forintot tartanának megfelelő összegnek.

Kutatásunk utolsó kiemelt témája a pályaválasztás kérdése. Felmérjük, melyek azok a tényezők, amelyek az orvosi pálya választása irányában befolyásolják a fiatalokat. Sorrendben a legfontosabb elemek: érdeklődés, értelmiségi munka vágya, segítő munka vágya, az orvos társadalmi hasznossága és a hivatástudat. Mindkét szak hallgatói esetében ezek vannak az első öt helyen, a sorrendben vannak apró különbségek, de ezek nem szignifikánsak. A pályaválasztáshoz kapcsolódó fontos kérdés a pályaaazonosulás mértéke, vagyis az, hogy milyen arányban választanák újra az orvosi pályát, illetve mennyire elégedettek az adott orvosi egyetemmel. Mindkét kérdésre 95% feletti azok aránya, akik újra az orvosi/fogorvosi pályát (nincs különbség a két szak hallgatói között), illetve azt az egyetemet választanák, ahova járnak. Ez igen magas pályaaazonosulást és az egyetemmel való elégedettséget mutat. Fontos a mérlegeléshez: az első egyetemi évük első heteiben kerestük meg a kérdőívünkkel a hallgatókat.

Az ÁOK hallgató válaszadók 54%-a, még a fogorvoshallgatók kétharmada gyógyító orvosként szeretne majd dolgozni, emellett még kiemelendő az általános orvostanhallgatók negyedének nincs még pontosabb elképzelése a jövőről az orvosi pályán belül, ez az arány fogorvoshallgatóknál 15%. Az általános orvostanhallgatókkal kapcsolatban érdemes még elmondani, hogy legtöbbször a járó és fekvőbeteg ellátásban képzelik a jövőjüket, és egészen kevesen terveznek az alapellátásban, vagy más egészségügyi területen dolgozni.

A bemutatott, kiragadott eredmények is jelzik, hogy a nyert adatok és részletes értékelésük segít a szakma emberi erőforrás kihívásainak és problémáinak azonosításában, továbbá hasznos szakmai háttérrel és útmutatást nyújt a remélhetően kidolgozásra, majd alkalmazásra kerülő átfogó egészségügyi ágazati emberi erőforrás stratégiához.

Folyamatosan fejlesztjük az adatgyűjtő rendszerünket, nemzetközi szinten is. A kutató csapat a vizsgálatot tovább folytatja, illetve részletesebb, specifikusabb eredményeket is publikálunk rövidesen.